

KARADENİZ

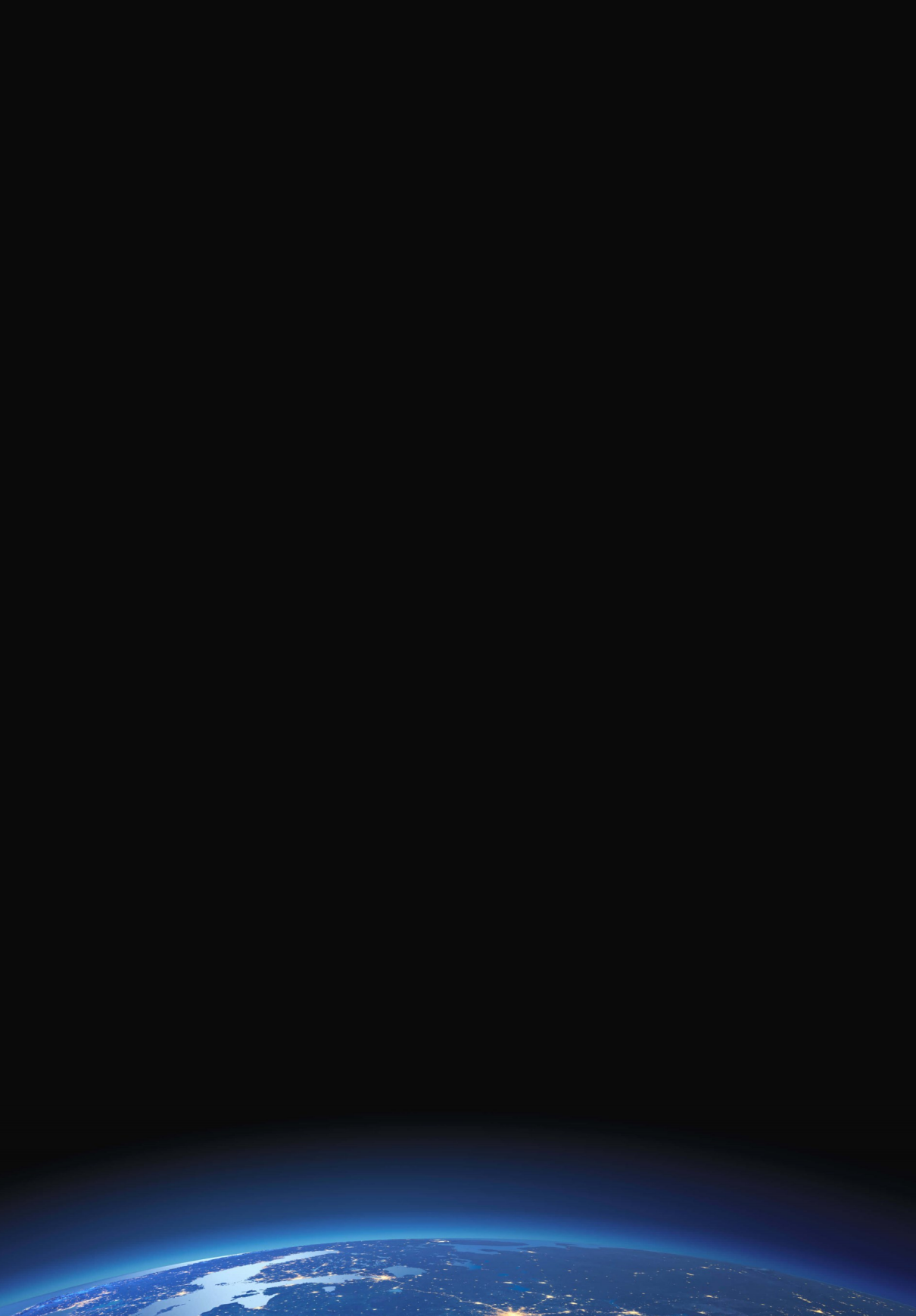
2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Özgür Tüfekçi

Doç. Dr. Tüfekçi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Müdürü ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Aynı zamanda, İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu olan CESRAN International'ın (www.cesran.org) kurucusu ve Genel Direktörüdür. Sheffield Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler yüksek lisans derecesi ve Coventry Üniversitesi'nden Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler doktora derecesi almıştır. Başlıca araştırma alanları Avrasyacılık, Ulus İnşası, Milliyetçilik Teorileri, Jeopolitik Kuramlar ve Yükselen Güçlerdir.

Fevzi Kırbasoğlu

2015 yılında Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

KARADENİZ:

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 2

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-49-0

© 2022 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Ekim 2022, Trabzon

Kapak Tasarımı / Sayfa Düzeni

KTÜ Stratejik Araştırma Merkezi

Baskı: KTÜ Matbaası, TRABZON

Tel: 0462 377 21 43

Adres: KTÜ Yayınları Satış Bürosu

Tel: 0462 377 22 32

Üniversiteler Yayın yönetmeliğinin 6. maddesine göre bu eserin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir.

Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yarasından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullenmiş sayılırlar.

KARADENİZ:

2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler

Editörler: Özgür Tüfekçi & Fevzi Kırbasoğlu

İçindekiler

TAKDİM	8
1. BÖLÜM: Bölge Ülkelerinin 2021 Görünümü	
Milli Çıkarların Gölgesinde Krizler Sarmalı: Türkiye 2021..	13
RUKİYE PATAN	
44 Günde Gelen Zaferin Birinci Yıl Dönümünde Masada Güçlü Azerbaycan: 2021	53
HÜLYA KINIK	
Seçimleri Geride Bırakırken 2021 Yılı ve Bulgaristan'da Beklentiler	75
VAHİT GÜNTAY	
Yenilginin Gölgesinde Ermenistan: 2021	103
DİLEK KARADENİZ TOPAL	
Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2021	135
HASAN YILMAZ	
Doğu'nun Gölgesinde Batı'ya Doğru İlerlemeye Çalışan Moldova: 2021	177
ESRA ÇİL AYDOĞDU	

Avrupa'nın Karadeniz'deki Stratejik Limanı Romanya: 2021
..... 221

EDA TUTAK

Rusya'nın 2021 Görünümü 259

YAŞAR SARI

İşgal Tehdidi Altında Ukrayna'nın Bir Yılı: 2021. 303

ADNAN SEYAZ

Güç Dengesini Değiştirme Arayışında Yunanistan: 2021. 335

GÖKHAN ÖÇALAN

2. BÖLÜM: Uluslararası Aktörler ve Geniş Karadeniz Havzası

Biden'in Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikasına
Yansımaları 373

MURAT ÜLGÜL

NATO ve Rusya'nın Geniş Karadeniz Havzasındaki
Mücadelesi: 2021 409

FEVZİ KIRBAŞOĞLU ve GÖKHAN ÖÇALAN

Geniş Karadeniz Havzası'nda Gelişen Çin-Rusya İş Birliği:
Esnek ve Kırılgan İttifak Dönemi 435

MÜGE YÜCE

2021 Yılıını Geride Bırakırken Avrupa Birliği'nin Geniş
Karadeniz Havzası Stratejileri 455

FEVZİ KIRBAŞOĞLU

3. BÖLÜM: Geniş Karadeniz Havzasında Sınırşan Sorunlar

Karadeniz'de Göç ve Sınır Politikaları 493

HAKAN ÜNAY ve MURAT ÇEMREK

Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması: Türk Boğazları
Geçiş Rejimi ve Montrö Öncesi Sorunlar..... 519

İSMAİL KÖSE

Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri 549

ANIL ÇAĞLAR ERKAN ve AYÇA EMİNOĞLU

2021 Yılı ASEAN-Rusya İlişkileri 577

SÜLEYMAN TEMİZ ve AHMET ATEŞ

YAZARLAR 605

TAKDİM

Karadeniz: 2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler yayın serisi ikinci yılında hem bölgesel hem de küresel gelişmelere odaklanarak bölge ile ilgilenen araştırmacılar için bir başvuru kaynağı olma hedefini bu yılda devam ettirmekte.

Oldukça yoğun gündem içerisinde çok büyük bir emeğin ürünü olarak sizlerle buluşan ve 2021 yılının değerlendirmesini içeren eserimizde birbirinden değerli yazarlarımız çalışmalarını uzmanlıkları çerçevesinde sunarken analitik yaklaşımlarıyla birbirini tamamlayan bölümlerle kitaba bütüncül bir perspektif katmaktadırlar.

2021 yılında Karadeniz Havzasındaki gelişmelerin ele alındığı bu kitapta on sekiz makale yer almaktadır. Üç bölümden oluşan kitabımızın ilk bölümünde havzadaki ülkelerden onunun 2021 yılında yaşadıkları süreçler masaya yatırılırken; ikinci bölümde uluslararası aktörlerin havzaya yaklaşımları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise nispeten daha bağımsız makalelerle Karadeniz havzası farklı açılardan incelenmekte ve okuyucuya ilk iki bölümdeki makaleleri analitik olarak birleştirebilecekleri alan sunulmaya çalışılmaktadır.

Birinci bölüm Rukiye Patan'ın Türkiye'nin iç ve dış politika alanında ve ekonomik kapasitesinde önemli gelişmelerin gerçekteştiği bir yıl olan 2021'i değerlendirdiği "*Milli Çıkarların Gölgesinde Krizler Sarmalı: Türkiye 2021*" başlıklı çalışma ile başlamaktadır. Akabinde Hülya Kınık Azerbaycan'ın 2021 yılında genel görünümü üzerine bir çerçeve sunma amacı

taşıyan “44 Günde Gelen Zaferin Birinci Yıl Dönümünde Masada Güçlü Azerbaycan: 2021” makalesi; Vahit Güntay “Seçimleri Geride Bırakırken 2021 Yılı ve Bulgaristan’da Beklentiler”; Dilek Karadeniz Topal “Yenilginin Gölgesinde Ermenistan: 2021”; Hasan Yılmaz “Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2021”; Esra Çil Aydoğdu “Doğu’nun Gölgesinde Batı’ya Doğru İlerlemeye Çalışan Moldova: 2021”; Eda Tutak “Avrupa’nın Karadeniz’deki Stratejik Limanı Romanya: 2021”; Yaşar Sarı “Rusya’nın 2021 Görünümü”; Adnan Seyaz “İşgal Tehdidi Altında Ukrayna’nın Bir Yılı: 2021”; Gökhan Öçalan “Güç Dengesini Değiştirme Arayışında Yunanistan: 2021” başlıklı makaleleriyle havza ülkelerini ele almaktadırlar.

İkinci bölümde ise havzanın dışındaki aktörlerin havza ülkelerine yaklaşımları ve politika oluşturma süreçleri Murat Ülgül’ün “Biden’in Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikasına Yansımaları”; Fevzi Kırbaşoğlu ve Gökhan Öçalan’ın “NATO ve Rusya’nın Geniş Karadeniz Havzasındaki Mücadelesi: 2021”; Müge Yüce’nin “Geniş Karadeniz Havzası’nda Gelişen Çin-Rusya İş Birliği: Esnek ve Kırılgan İttifak Dönemi” ve Fevzi Kırbaşoğlu’nun “2021 Yılı Geride Bırakırken Avrupa Birliği’nin Geniş Karadeniz Havzası Stratejileri” başlıklı makaleleriyle incelenmektedir.

Son bölümde ise ilk iki bölümdeki makaleleri tamamlayıcı ve birleştirici olarak Hakan Ünay ve Murat Çemrek “Karadeniz’de Göç ve Sınır Politikaları”; İsmail Köse “Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması: Türk Boğazları Geçiş Rejimi ve Montrö Öncesi Sorunlar”; Anıl Çağlar Erkan ve Ayça Eminoğlu “Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri”; Süleyman Temiz ve Ahmet Ateş “2021 Yılı ASEAN-Rusya İlişkileri” makaleleriyle elinizdeki eserin tamamlanmasını sağlamışlardır.

Yıllık mahiyetinde hazırlanan çalışmanın bu sayısının yayımlanması hususunda yazılarıyla katkıda bulunan değerli yazarlarımıza ve kitabımıza teveccüh gösteren saygıdeğer okurlarımıza teşekkür ederiz.

DOÇ. DR. ÖZGÜR TÜFEKÇİ
KTÜ-SAM Müdürü

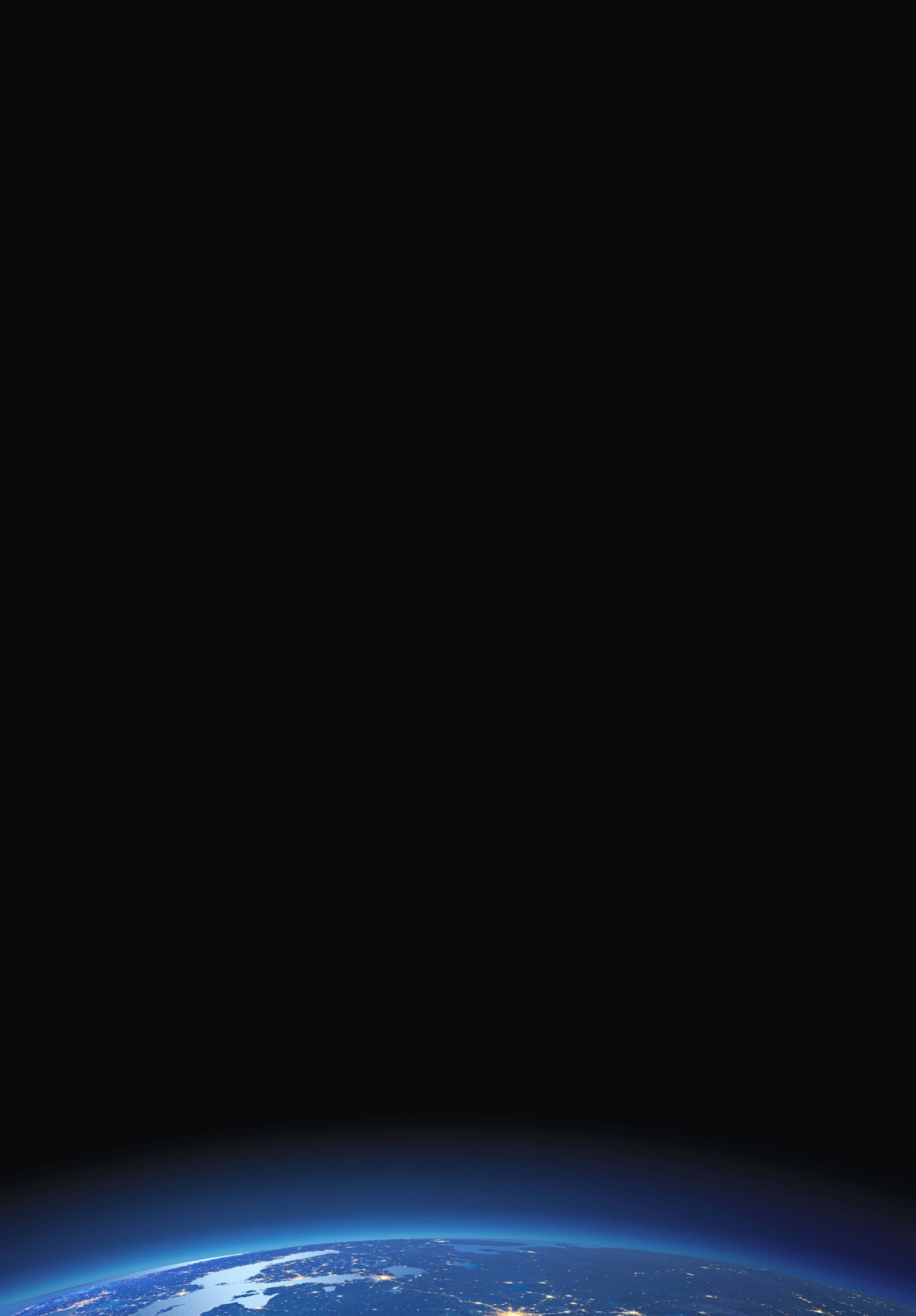
ARŞ. GÖR. FEVZİ KIRBAŞOĞLU
KTÜ-SAM Araştırmacı

Trabzon - Temmuz 2022

Geniş Karadeniz
Havzasında
Sınıraşan
Sorunlar

3. BÖLÜM

2021 YILI ASEAN-RUSYA İLİŞKİLERİ

Süleyman Temiz

[Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi]

Ahmet Ateş

[Öğr. Gör. Dr., Iğdır Üniversitesi]

Giriş

Soğuk Savaş sonrası süreçte özellikle siyasi ve ekonomik alanlarda derinleşen ve kurumsallaşan ilişkilerin askeri boyutunun da güçlendiğı bir dönemin başlangıcı 2021 yılı olmuştur. Bu sebeple günümüz ilişkilerinin analiz edilebilmesi için siyasi ve tarihsel sürecin ele alınması yol gösterici olacaktır. Bu nedenle de çalışmada öncelikle Soğuk Savaş dönemi ASEAN-Rusya ilişkileri incelenmiş, sonrasında kısaca ASEAN'ın teşkilinden bahsedilmiş ve Soğuk Savaş sonrası değişen konjonktürün ikili ilişkilere olan etkisi ele alınmıştır. Bununla birlikte, ikili ilişkilerin kurumsallaşmasında kilometre taşları olan Kuala Lumpur, Soçi ve Singapur zirvelerinin etkisi analiz edilmiştir. Gerekli tarihsel ve siyasi arka plan ışığında son olarak 2021 yılı ASEAN-Rusya ilişkileri ele alınmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliğı, Güneydoğı Asya ile ilgili olan meselelere çok fazla ilgi göstermemiştir. SSCB, Ocak 1950'ye kadar Kuzey Vietnam'daki Ho Chi Minh hükümetini tanımayı reddetmiş, bölgedeki komünist veya komünist olmayan milliyetçi hareketleri destekleme konusundaki isteksizlik, bu ilgisizlik politikasının bir yansıması olarak değerlendirilmiştir. Ancak 1950'lere gelindiğinde, özellikle Stalin'in son günlerinde, bölgeye olan SSCB politikasında değişiklikler de fark edilmeye başlanmıştır (Shulman, 1963, s. 238-245). Stalin'in halefi olan Kruşçev, Sovyetler Birliğı'nin

bölgeye yönelik yeni bakışını işlevsel hale getirmede etkili bir lider olarak kendini göstermiştir. 1950'lerden 1962 ortalarına kadar SSCB yönetimi, Batı İrian'ın kurtuluşu mücadelesinde Cakarta'nın ihtiyacı olan destekten yararlanarak tüm dikkatini Endonezya'ya vermiştir. Bununla birlikte, Sovyetler Birliği'nin doğrudan bir rol oynamadığı bu anlaşmazlığın çözülmesinin ardından, Sovyet-Endonezya ilişkileri, Sukarno ve Endonezya Komünist Partisi'nin (PKI) Sovyetler Birliği ile rekabet halinde olan Pekin'i destekleme kararının bir sonucu olarak büyük ölçüde gerilmiştir. Endonezya-Sovyet ilişkilerinde meydana gelen bu değişiklik, 1965'te belirginleşmiş ve bölgeye yönelik Sovyet politikalarında gerileme yaşanmaya başlanmıştır (Singh, 1987, s. 276). Cakarta'daki Eylül-Ekim 1965 darbe girişiminin başarısız olmasının ardından PKI¹, askeri ve siyasi olarak ezilmiş ve Sukarno'nun siyasi arenadan çekilmesine ve ordunun ülkede hâkimiyet kazanmasına yol açmıştır. Bu gelişmenin güneydoğu Asya'daki Sovyet politikası için birtakım sonuçları da olmuştur.

Öncelikle, Moskova'yı maddi olarak değilse de en azından küresel anlamda diplomatik olarak ve politik açıdan rahatsız eden düzensiz bir rejimi destekleme yükünden kurtarmıştır. Bununla birlikte, *Konfrontasi*'nin² Suharto liderliğindeki yeni Endonezya tarafından sona erdirilmesi ile birlikte, Moskova yönetiminin Malezya ve Singapur ile normal ilişkiler kurmasına gidecek olan yol da açılmış olmuştur. Sukarno rejiminin çöküşü aynı zamanda Cakarta-Pekin ekseninin de sonunu getirmiş ve dolayısıyla Sovyetler Birliği için Çin Halk Cumhuriyeti'ne karşı siyasi bir zafer olarak değerlendirilmiştir. Tüm bunlara ek olarak, Endonezya Komünist Partisi ile mücadele, Sovyetlerin Çin yanlısı

¹ PKI: Partai Komunis Indonesia-Endonezya Komünist Partisi.

² Konfrontasi: 1963-66 yılları arasında Endonezya ve Malezya arasında meydana gelen çatışmalardır. Endonezya'nın Malezya Federasyonu'nun kurulmasına karşı çıkmasından kaynaklanan çatışmalardır. Endonezya Cumhurbaşkanı Sukarno, Ekim 1965'te iktidarı kaybettikten sonra, anlaşmazlık barışçıl bir şekilde Suharto döneminin başlamasıyla sona ermiştir. Suharto'nun Malezya ile ilişkileri normalleştirilmesiyle Malezya Federasyonu tesis edilmiş ve çatışmalar sona ermiştir (Poulgrain, 1998).

devrimci hareketlerde nüfuz kazanmaya çalışmak yerine bölgedeki hükümetlerle ilişkilerini tesis etme ve geliştirme politikasının ne kadar yerinde olduğunu da doğrulamıştır. Çin'deki Kültür Devrimi, Pekin'e karşı dolaylı olarak Sovyetler Birliği'nin kendisini makul derecede ılımlı bir dış güç ve Çin tehlikesine karşı bir denge unsuru olarak sunması fırsatını da sağlamıştır. (Singh, 1987, s. 276-277).

1965 yılında ABD yönetiminin Vietnam'daki savaşı tırmandırması, Moskova yönetimine güneydoğu Asya'da daha sağlam bir konum elde etmek için elverişli bir ortam sağlamıştır. Bir üçüncü dünya sosyalist devletine destek ve Amerikan saldırganlığına karşı çıkmanın yanı sıra, Hanoi'nin ABD saldırılarına karşı daha gelişmiş silahlara olan ihtiyacı, Vietnam üzerindeki Çin-Sovyet rekabetinde üstünlük sağlamak için Moskova tarafından kendi menfaatleri doğrultusunda kullanılmaya çalışılmıştır. SSCB, Pekin'in kapasitesinin ötesinde modern silahları Vietnam'daki direnişçilere sağlayarak, Hanoi'yi ABD'ye karşı Maoist bir halk savaşının aksine, geleneksel savaş taktiklerini benimseme konusunda etkilemeyi ve Hanoi'nin Moskova yönetimine olan bağımlılığını artırmayı düşünmüştür (Singh, 1987, s. 277).

1969'daki bir dizi gelişme, Sovyetlerin bölgeye yönelik tutumlarının değişmesi için ek bir itici güç sağlamıştır. Bunlardan en önemlileri Çin-Sovyet rekabetinin yoğunlaşması, Çin Komünist Partisi'nin Dokuzuncu Kongresi ile Kültür Devrimi'nin sonunun ve daha pragmatik bir Çin dış politikasının başlangıcının belirmesi gösterilebilir. Buna paralel olarak Çin'in ABD ile ilişkilerinin gelişmeye başlaması, Başkan Nixon'ın Pekin'e yaptığı ziyaret ve 1972'de Şanghay Bildirisi, Pekin'in Güneydoğu Asya'nın komünist olmayan ülkeleriyle ilişkilerinde istikrarlı bir gelişme sağlamasına neden olmuştur. Bu durum, o döneme kadar bölgeden diplomatik ve siyasi olarak izole edilmiş bir Çin'e alışkın olan SSCB için yeni bir meydan okuma ortamı oluşturmuştur. Aynı zamanda, İngilizlerin Süveyş'in Doğusundan

çekilme politikası ve TET taarruzunun ardından ABD'nin Guam Doktrini, bölgede güvenlik çıkarları olan iki büyük Batılı gücün varlıklarını yeniden değerlendirerek SSCB'ye ortaya çıkan güç boşluğunu doldurma fırsatı da sağlamıştır. Tüm bu değişikliklere yanıt olarak bölge devletleri, politikalarını yeniden düzenlemeye başlamışlardır ve bu durum SSCB'ye güneydoğu Asya siyasetinde önemli bir aktör olma konusunda altın bir fırsat sunmuştur. Sovyet lideri Brejnev'in Asya Kolektif Güvenlik Sistemi önerisi de bu bağlamda kısmen açıklanabilmektedir (Singh, 1987, s. 277).

1975'te Çinhindi'ndeki komünist zaferin ardından SSCB'nin, Güneydoğu Asya'ya ilgisi giderek artış göstermiştir. Bu durum, doğrudan bölgedeki Amerikan güvenlik sisteminin ve SEATO'nun çöküşünün ve Çinhindi'nde baskın aktör olarak Vietnam'ın yükselişinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Temiz S. , 2021b). SSCB, Çin'in tarihsel açıdan arka bahçesi olarak değerlendirdiği Güneydoğu Asya'daki hareketlerini endişeyle takip etmiştir. Çin'in Vietnam yönetimi ile ilişkilerinin giderek gelişme kaydetmesi, ASEAN'a karşı artan dostluğu, bölgede arta kalan ABD güvenlik rolüne açık desteği, Sovyetler Birliği ile ABD yönetimi arasında olan yumuşamayı tersine çevirme konusunda Washington yönetimi üzerindeki baskısı ve daha da önemlisi ABD ile artan çıkar ittifakı, Japonya ve Batı Avrupa ile olan ASEAN ülkelerinin olumlu ilişkileri, Moskova yönetimini rahatsız etmiştir (Singh, 1987, s. 278).

Bölgedeki komünist ülkeler ile Çin'in bir bütün olarak Güneydoğu Asya'da genişleyen etkisi arasında artan ilişkilerin ışığında SSCB, Vietnam'da benzeri görülmemiş bir etki elde etmek için önemli bir şekilde strateji geliştirmiştir. Vietnam'ın Kamboçya'yı işgali ve Vietnam- Kamboçya çatışması, Çin'in Vietnam'a karşı sınırlı savaşı, Batı ve Çin'in Vietnam'a ekonomik yardımı kesme kararları ve Vietnam ile ASEAN arasında tırmanan soğuk savaş durumu gibi çeşitli gelişmeler, o dönem itibariyle SSCB'ye bölgede etkisini artırma fırsatları da sağlamıştır. Bu olaylar neticesinde

Vietnam, 1978'de COMECON'a³ katılmış ve aynı yılın Kasım ayında Sovyet-Vietnam Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'nın imzalanmasıyla ilişkiler doruğa ulaşmıştır. Esasında Hanoi'nin Moskova'ya bu şekilde bağımlı olmasının en temel nedeni, Vietnamlıların gidecek başka bir yeri olmadığından kaynaklanmıştır (Singh, 1987, s. 278).

1979 yılının başından itibaren Sovyetler Birliği, Vietnam'ın en büyük ticaret ortağı ve aynı zamanda ana ekonomik ve askeri yardım tedarikçisi haline gelmiştir. Moskova'nın, büyük ölçüde Hanoi'nin Kamboçya işgalini finanse etmek ve Vietnam ekonomisinin işleyişini sürdürmek için Vietnam'a günde yaklaşık 3 milyon ABD doları harcadığı değerlendirilmiştir. Buna karşılık SSCB, Vietnam'da hava kuvvetleri ve deniz birimleri için üs hakları da elde etmiştir. ABD Savunma Bakanlığı'na göre, Cam Ranh Körfezi'ndeki eski Amerikan deniz üssü, "Varşova Paketi dışındaki en büyük Sovyet deniz ileri konuşlanma üssüne" dönüştürülmüştür (USDD, 1985, s. 131).

Tüm bu gelişmeler beraber değerlendirildiğinde, Güneydoğu Asya'daki Sovyet müdahalesinin, büyük ölçüde bölgedeki gelişmelerin ortaya çıkardığı fırsatların olumlu değerlendirilmesinin bir sonucu olarak, kademeli bir şekilde genişlediğini ve bu sayede Moskova'nın başarılar elde ettiğini göstermektedir. SSCB'nin bölgeye olan ilgisinin devamı, Sovyetler Birliği'nin kendisini sadece Avrupa merkezli bir yönelimden ziyade, bir Asya ve Pasifik gücü olarak görmesi gerçeğiyle de değerlendirilmektedir. Konuya ilişkin Gorbaçov, 28 Temmuz 1986'da Vladivostok'da yaptığı konuşmada "Asya ve Pasifik ile

³ 25 Ocak 1949'da sosyalist ülkeler arasında ekonomik iş birliği ve dayanışma amacıyla uluslararası bir örgüt kurulmuştur. Merkezi Moskova'da olan bu örgüt Avrupa'da COMECON olarak adlandırılmıştır. COMECON'un kuruluş amaçları: Ekonomik gelişme için uzmanlaşma ve iş birliğine dayalı planlar hazırlamak, Hammaddelerin üretim ve dağıtımını yönlendirmek, Üye ülkeler arasında ve öbür ülkelerle ticareti geliştirmek için ortak girişimde bulunmak olarak belirlenmiştir (Clarke & Wallace, 1986).

yeni ve adil ilişkiler kurulmasından yanayız” demiştir (TNT, 1986, s. 6).

Güneydoğu Asya'da Sovyetler Birliği'nin bölgesel müdahalesi konusunda net bir görüş birliği bulunmamaktadır. Algılanan bir Çin tehdidi ve ASEAN'dan gelen siyasi ve diplomatik baskı nedeniyle Vietnam, bölgedeki Sovyet faaliyetlerini memnuniyetle karşılamış ve onaylamıştır. Burma, Moskova'ya karşı bir dereceye kadar mesafe gösterse de, genel olarak ilişkileri seviyeli kalmıştır. ASEAN'da Endonezya ve Malezya, Sovyet tehdidini küçümseme eğilimindeyken Singapur, Tayland ve daha düşük bir dereceye kadar Filipinler, Sovyet faaliyetlerinden daha fazla endişe duymuşlardır. Esasında Sovyet tehdidine ilişkin endişe, komünist olmayan Güneydoğu Asya devletlerinin ana dış politika meşguliyeti değildi. Aksine, esas olarak iç sorunlar ve tehditlerle ilgilenirken tüm ASEAN üye ülkeleri, farklı derecelerde, tüm büyük güçlerin bölgesel faaliyetlerinden kaygı duymuşlardır. Ancak bazı ASEAN devletlerinin SSCB'ye yönelik politikalarının sonuçları yine de önemlidir. Örneğin, Tayland gibi diğer ASEAN üyelerinin aksine Endonezya ve Malezya, dış politikalarını Çin'den gelen ciddi bir tehdit öncülüne dayandırmışlardır. Bu durum ise, Çin etkisinin artmasına katkıda bulunmuştur. Hem Endonezya hem de Malezya, Sovyetlere ve Vietnamlılara karşı yumuşak davranarak, bir dereceye kadar Tayland'ı ve daha az derecede Singapur ve Filipinler'i bu konuda yabancılaştırmıştır. Bu ülkeler, algılanan Sovyet ve Vietnam tehdidini dengelemek amacıyla ABD, Japonya ve hatta Çin'le ilişkilerini geliştirmişlerdir. Bu durum ise hem Malezya'da hem de Endonezya'da Çin korkusunu daha da artırmıştır. Farklı tehdit algılarının neden olduğu bu durum, ASEAN için oldukça rahatsız edici bir seviyeye ulaşmıştır (Singh, 1987, s. 295).

ASEAN'ın Teşkili

SEATO'nun ardından 8 Ağustos 1967 tarihinde güneydoğu Asya ülkelerinden Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve

Tayland, Bangkok'ta bölgesel istikrarının tesisi adına bir araya gelerek bildirgeye imza attılar. ASEAN deklarasyonu olarak adlandırılan bu bildirge ile ASEAN, bölgede hükümetler arası bir organizasyon olarak ortaya çıkmıştır. Bu oluşumdan önce bölgesel birtakım organizasyonlarda görülmüştür. Bunlar arasında Malezya, Filipinler, Endonezya arasında imzalanan MAPHILINDO sözleşmesi ve Malaya, Filipinler ve Tayland arasında imzalanan ASA⁴, öne çıkanlardır. Ancak bu iki girişim de da amaç ve hedefler yönünden son derece zayıf görülmekteydi. MAPHILINDO üç Malay kökenli güneydoğu Asya ülkesini içeriyordu ve bu üç ülkenin bölgesel çatışmalarına dair yoğun iddialarıyla (Sussman, 1983, s. 210) ve ideolojik farklılıkları nedeniyle ortaya çıkan anlaşmazlıkları çözmeyi amaçlıyordu. ASA ise kendisini sadece kültürel ve ekonomik adımlar doğrultusunda geliştirmişti ve Tayland haricinde ana kıta ülkeleri ile bölgedeki en büyük ülke olan Endonezya'yı kendi çatısına dâhil edememişti. Bir bölgesel organizasyon için gerekli olan sağlam ve geniş perspektif sağlanamadığından ötürü de bu iki kuruluşun ömrü uzun olmamıştır (Temiz & Aydoğdu, 2019, s. 572). MAPHILINDO, 1963'te kurulmuş ve ASEAN 1967 yılında teşkil edilinceye kadar devam etmiştir. ASA ise resmi olarak varlığını 1961'den 1967'ye kadar sürdürmüştür. Ancak ASEAN'ın kuruluşundan kısa süre sonra bu iki teşkilat da lağvedilmiştir. Başka bir ifade ile ASEAN öncüllerinin yerine geçmiş ve onlara nispeten sadece kültürel öğeler gibi konularda kendine kayıt koyarak sınırlandırmamış, ortak hedefler ve hırsların üzerine tam anlamıyla bölgesel iş birliği manasında kapsamlı hedefler sıralayabilmiştir (Severino, 2008, s. 1-2).

ASEAN, kurulduğunda birliğe bütün güneydoğu Asya ülkelerinin katılabileceğini açıkça ilan etmiştir. Esasen, birlik kurulduğunda ASEAN'ın kurucu uluslarının temsilcileri, Burma ve Kamboçya'yı da asıl üye olarak aralarına dahil etmeyi düşünmüşlerdir. Ancak Burma ve Kamboçya bu katılım davetini reddetmiştir (Severino,

⁴ Association of Southeast Asia.

2008, s. 3). ASEAN'a olan ilgi eksikliğinin nedeni ise kendi statülerini tereddütsüz bir şekilde müttelikleri olmayan devletlerden koruma endişesi ve soğuk savaş döneminin en ateşli zamanında ortaya çıkan bu yeni teşkilata uyum sağlama şüphesi olduğu değerlendirilmesi yapılabilir. İlerleyen süreçte Vietnam'ın birleşmesi Laos'un yeni bir rejim altında 1975 yılında sağlanlaştırılması vesilesiyle ASEAN, Çinli devletleri ile de ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır.

1991-1993 tarihleri arasında Kamboçya ihtilafının çözümünden sonra ASEAN süreci bu devletler için yeniden başlamıştır. 1999 tarihine gelindiğinde ise, ASEAN bütün güneydoğu Asya ülkelerini şemsiyesi altında birleştirmiş bir konuma ulaşmıştı. ASEAN kurulduğu dönemde, kısa süreli bir yapılanma olacağına dair tahminlere ve geçmişteki benzer organizasyonlar gibi sonlanacağı hakkındaki endişelere rağmen, siyasi varlığını günümüze kadar devam ettirmekle kalmamış, zamanın ve çağın değişen koşullarına da kendisini uyarlayabilmiş, bölgesel, ticari ve ekonomik iş birliğinin artmasına yönelik büyük etkisi olmuştur (Croissant & Lorenz, 2018, s. 7). Devamlılığını sağlayabilmiş olan birlik ile zaman içerisinde dünyanın belli başlı güçleri, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Çin, Rusya daha derin ve sıkı ilişkiler tesis etmişlerdir (Temiz & Aydoğdu, 2019, s. 573).

ASEAN, 1967 yılında tesis edilmiş bölgesel bir birlikteliktir. ASEAN'in kurucu üyeleri arasında Endonezya, Malezya, Singapur, Tayland ve Filipinler bulunmaktadır. ASEAN'in güneydoğu Asya'nın tamamına ulaşması ise 30 yıldan uzun sürmüştür. Bölgesel ihtilaflar ve çatışma konularının halledilmesi neticesinde ASEAN güneydoğu Asya bölgesinde birlikteliği sağlayabilmiş ve zaman içerisinde de dönüşümünü gerçekleştirmiş, yani çağın gereklerine uygun bir şekilde kendini dönüştürebilmiştir. ASEAN'in vizyoner liderlerinin tesis ettiği ileriye dönük politikalar ve küresel ve bölgesel güçler ile attığı geleceğe yönelik önemli adımlar, ASEAN'in tanınırlılığını ve bölgesel bir güç olarak kabulünü de hızlandırmıştır. ABD, Avrupa

Birliği ve Çin ile ilişkilerini geliştirme yolunda ilerleyen ASEAN, Rusya ile de ilişkilerini stratejik olarak geliştirme eğilimindedir. Kurulduğu dönem itibariyle komünizm karşıtı bir yol izleyen ASEAN, Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ile bölgede yer alan komünist ülkelere de ulaşmıştır. Vietnam, Kamboçya, Myanmar, Laos'un birliğe katılması ile anakara güneydoğu Asya bölgesinde ASEAN bütünlüğü sağlayabilmiştir.

Yeni Dönem ve Rusya Federasyonu

SSCB'nin bölgeye olan ilgisi 1991'de Rusya Federasyonu'nun tesis edilmesiyle de devam etmiştir. ASEAN'ın Rusya ile ilk teması ise ASEAN'ın Rusya Dışişleri Bakanı Andrei Kozyrev'i, Rusya'nın Gorbaçov'un dış politika anlayışını sürdüreceği beklentisiyle Temmuz 1992'de Manila'daki ASEAN Bakanlar Toplantısı'na (AMM) konuk olarak davet etmesiyle gerçekleşmiştir (Buszynski, 2006, s. 277).

Bu şekilde ASEAN ile ilişkilerini hızlı bir şekilde geliştiren Rusya, Temmuz 1996'da Cakarta'da toplanan 29. ASEAN Bakanlar Toplantısında, ASEAN'ın tam Diyalog Ortağı statüsüne yükselmiştir. ASEAN ve Rusya arasında ulaşılan ilk önemli kilometre taşı ise 13 Aralık 2005'te Malezya'nın Kuala Lumpur kentinde teşkil edilen 1. ASEAN-Rusya Zirvesi olmuştur.

Kuala Lumpur Zirvesi (2005)

Bu zirve, ilişkilerin gelişiminde son derece stratejik bir noktayı teşkil etmiştir. Zirve sırasında ASEAN ve Rusya, ASEAN'a Üye Ülkelerin Devlet/Hükümet Başkanları ve Rusya Federasyonu arasında İlerleyen ve Kapsamlı Ortaklık Konusundaki Ortak Bildiri imzalanmıştır. Bu ortak bildirmede, ekonomik ve kalkınma iş birliği ile siyasi ve güvenlik alanlarını içeren farklı alanlarda ASEAN-Rusya ilişkileri çerçevesinde Diyalog Ortaklığı teşvik edilmeye ve güçlendirilmeye çalışılmıştır. Bu bildirmede ele alınan konulardan en önemlisi ise, ASEAN ve Rusya arasında belirtilen amaç ve hedefleri gerçekleştirmek amacıyla 2005-2015 Kapsamlı

Eylem Programının ilan edilmesidir. Bu eylem planı daha sonra 2016-2020 dönemi İşbirliğini Teşvik Etmek İçin Kapsamlı Eylem Programı (CPA) ile desteklenmiştir. 2016'da bir araya gelen üyeler Anma Zirvesinde ASEAN ve Rusya Dışişleri Bakanları tarafından kabul edilen programı, 2005-2015 döneminin devamı olarak kabul etmişlerdir (ASEAN, Russia, 2020b).

30 Ekim 2010'da Vietnam'ın Hanoi kentinde ASEAN-Rusya Federasyonu buluşması gerçekleştirilmiştir. Önceki zirveden 2010'a kadarki dönem değerlendirilmiş ve ilişkilerin daha dinamik ve kapsamlı bir karakter kazanması için güçlendirilebileceği ve geliştirilebileceği bir temel sağlandığı ifade edilmiştir. Buna ek olarak bu zirvede ASEAN-Rusya ilişkilerinin daha yüksek bir düzeye yükseltilmesine yönelik ilerici ve kapsamlı ortaklığı pekiştirme ve daha da ilerletme taahhüdü teyit edilmiştir (ASEAN, 2010). Zirvede Asya-Pasifik'te gelişen bölgesel mimaride ASEAN ve Rusya'nın birlikte çalışması, bölgesel mimarinin birlik, çok taraflılık ve eşitlik ilkelerine, uluslararası hukukun normlarına dayanması gerektiği görüşü ile birlikte, açık, şeffaf ve kapsayıcı, gelişmekte olan bölgesel mimaride ASEAN merkeziliğini korumanın önemi de teyit edilmiştir. ASEAN, Rusya'nın gelişen bölgesel mimariye daha derin katılımını desteklediğini ifade etmiştir. Doğu Asya'da bölgesel iş birliğini teşvik etmek için artan çabalar değerlendirilmiş ve Doğu Asya Zirvesi (EAS, 2022) sürecinde ASEAN, Rusya Federasyonu'nun Doğu Asya Zirvesi'nin açık ve kapsayıcı yapısını dikkate alarak Doğu Asya Zirvesi'ne (EAS) katılma niyetini memnuniyetle karşıladığını belirtmiştir (ASEAN, 2010). Bununla birlikte Rusya Federasyonu'nun, ASEAN'ın bölgede barışı ve refahı destekleyecek bölgesel bağlantıyı geliştirme çabalarına olan desteğine vurgu yapılmıştır. ASEAN, Rusya Federasyonu'nun bölgesel entegrasyon süreçlerine katılımını, Asya-Pasifik'te istikrar ve sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir faktörü olarak değerlendirmiştir (ASEAN, 2010). Tüm bu gelişmeler Rusya'nın ASEAN ile olan ilişkilerinde olumlu ivmeye etki etmiştir. Bu ivme ise ilişkileri Soçi Zirvesine taşımıştır.

SSCB kadar etkili bir güç olmasa da Rusya, Güneydoğu Asya'da etkisini devam ettirmektedir. Ayrıca Rusya, bölgedeki etkisini ABD, Japonya ve Çin gibi küresel ve bölgesel güçlere karşı kolaylıkla terk etmek de istememiştir. Rusya'nın bölgesel gelişmelere kayıtsız kalmama politikası, 2003'te ASEAN-Rusya Federasyonu ortaklığına yönelik, Rusya'nın ASEAN'ın çıkarları ile ilgili ASEAN'la iş birliğine girmesini sağlamak amacıyla "Ortak Deklarasyon" imzalanması ile desteklenmiştir. ASEAN'ın diyalog ortağı statüsüne sahip olan Rusya, aynı zamanda ASEAN'ın temel katılım sözleşmesi olarak kabul edilen Güneydoğu Asya'da Dostluk ve İşbirliği Antlaşması-TAC⁵ 2004 yılında imzalamış, bu ise Rusya'nın ASEAN bölgesi ile olan bağlantısının temellerini sağlamlaştırmıştır.

Güneydoğu Asya'da Rusya'nın etkisi ve görünürlüğü, silah ve mühimmat ticareti vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Nisan 2003'te Endonezya Cumhurbaşkanı Megawati'nin Rusya'ya gerçekleştirdiği seyahatin (VOA, 2003) en önemli çıktıları arasında, dört Rus Sukhoi savaş uçağı anlaşması gösterilmektedir (Louis, 2003). Bunun devamında Putin, Ağustos 2003'te Malezya'ya resmi bir seyahat gerçekleştirmiş, Sukhoi uçakları konusunda Malezya ile on sekiz uçak alımını içeren bir anlaşma imzalamıştır (Voanews, 2003). Genel itibarıyla değerlendirildiğinde Endonezya ve Malezya'nın Rusya ile ilişkilerinde, Rusya'nın ABD ve Çin'e karşı alternatif ve ucuz bir kaynak olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bangkok'ta 2003 tarihinde bir araya gelen APEC Zirvesinde Putin ve Tayland Başbakanı Thaksin iki anlaşma imzalamışlardır. Yapılan ilk

⁵ Güneydoğu Asya'da Dostluk ve İşbirliği Antlaşması (TAC) 1976'da tesis edilmiştir. Antlaşmanın amacı Güneydoğu Asya'da bulunan devletler arasında barış içinde bir arada yaşama ve dostane iş birliğinin evrensel ilkelerini içermektedir. Bölge ve bölgenin ötesinde devletler arası ilişkiler için yasal olarak bağlayıcı bir kod olarak belirlenmiştir. Antlaşma, sırasıyla 1987, 1998 ve 2020'de, Güneydoğu Asya dışındaki devletlerin yanı sıra bölgesel örgütlerin katılımına izin verecek şekilde değişikliğe uğramıştır. Ocak 2021 itibarıyla TAC'ın taraf sayısı 43'e yükselmiştir (ASEAN, 2020a).

anlaşma Tayland'ın Rusya'ya olan borcunun geri ödemesi üzerine, ikincisi ise askeri-lojistik malzemelerin tedariki üzerinedir. Bununla birlikte Rusya'nın öteden beri Endonezya'ya özel bir ilgisi mevcuttur. Endonezya Devlet Başkanı Yudhoyono'nun 2006'da Moskova'ya seyahati ve Putin'in 2007'de 1 milyar doları aşan silah anlaşmasının imzalanması için Cakarta'ya iade-i ziyaret gerçekleştirmesi (POR, 2007), ilişkilerin daha da geliştirilmesine etki etmiştir (Weatherbee, 2009, s. 54).

ASEAN, bölgesel ve küresel entegrasyonda önemli bir rol oynamaktadır. Üyelerinin ekonomik gelişimi bölgeyi bir rekabet merkezi haline getirmiştir. 647 milyonluk nüfusu ile ASEAN'ın satın alma gücü paritesine dayalı Gayri Safi Yurtiçi Hasılası yaklaşık 9,3 trilyon dolar ile Çin, Avrupa Birliği, ABD ve Hindistan'dan sonra dünyanın beşinci büyük ekonomisi; Avrupa Birliği, ABD ve Çin'den sonra dördüncü en büyük küresel ticaret gücü haline getirmiştir (ERIA, 2017, s. 4).

Tablo 1: ASEAN-Rusya İthalat ve İhracat Oranları

Country	2005		2010		2017	
	Exports	Imports	Exports	Imports	Exports	Imports
Brunei Darussalam	2.8	0.3	0.0	0.0	1.0	10.6
Indonesia	6.1	4.9	53.0	41.0	16.9	4.9
Malaysia	16.3	11.9	45.0	132.3	44.8	72.7
Philippines	3.0	1.3	4.8	3.8	16.8	1.8
Singapore	79.6	51.1	109.4	153.0	387.7	442.5
Thailand	26.2	142.1	20.3	1,001.5	45.1	1,827.2
Viet Nam	87.1	48.5	161.6	123.2	167.4	1,246.4
Total Russia-ASEAN Trade	221.0	260.1	394.2	1,454.8	679.6	3,606.0

Kaynak: ERIA, 2017, s. 9.

2009 yılında, Rusya Devlet Başkanı, ASEAN'da Rus daimi temsilcisinin pozisyonunu belirleyen bir karar yayınlamıştır. 2012'de bu pozisyon Mikhaıl Galuzin tarafından temsil edilmiş, günümüzde ise Alexander A. Ivanov ASEAN'da görevli Rusya Elçisi olarak vazifesine devam etmektedir (MRFA, 2022). Bu şekilde ilişkilerin yelpazesi de genişlemeye başlamıştır. Ekonomi Bakanları düzeyinde ilk ASEAN-Rusya istişareleri 24 Ağustos

2010'da Vietnam'ın Da Nang kentinde yapılmıştır. Toplantı sırasında bakanlar, ticareti, enerji verimliliğini, KOBİ'lerin gelişimini, gıda güvenliğini ve turizmi teşvik etmek amacıyla iş birliğini geliştirmenin yollarını tartışmışlardır. 2012 yılında Filipinler, Manila'da düzenlenen ASEAN-Rusya Kıdemli Ekonomi Yetkilileri İstişareleri'nin oturumu sırasında, ASEAN-Rusya Ticaret ve Yatırım İşbirliği Yol Haritasının nihai versiyonunu kabul etmişlerdir. Bu yol haritası beş kilit alanda iş birliğini içermektedir. Bunlar üst düzey diyalog, üst düzey ekonomi yetkililerinin istişareleri, Rus ve ASEAN temsilcileri arasında sektöre özel diyaloglar, ticaret ve yatırım ile ilgili prosedürlerin düzenlenmesi ve iş dünyası ile diyalogu teşvik etmeyi içeriyordu. Ekim 2012'de Rusya ve ASEAN üye devletlerinin ekonomi bakanları yol haritasını onayladılar. Daha sonra, bu yol haritasını uygulamaya yönelik bir Çalışma Programı taslağı hazırlandı ve imzalandı. Bu program, ticaret ve yatırım prosedürlerinin kolaylaştırılması ve serbestleştirilmesi, enerji kaynakları, tedarik zincirlerinin geliştirilmesi, KOBİ'ler, turizm, insan sermayesi ve fikri mülkiyet oluşturulması gibi çeşitli ticari ve ekonomik iş birliği alanlarını içermektedir. 2014 yılında ASEAN-Rusya ticaret cirosu ise 22,5 milyar dolara ulaşırken, Rusya'nın bölgedeki doğrudan yabancı yatırımı 2012-2014 döneminde 698 milyon dolara kadar çıkmıştır (RA, 2021).

Enerji endüstrisi, Rusya ile ASEAN Üye Devletleri arasında umut vaat eden iş birliği alanları arasında yer almaktadır. ASEAN 2010-2015 dönemi için Rusya Enerji İşbirliği Çalışma Programı, Rusya ve ASEAN üye devletlerinin alternatif ve yenilenebilir enerji kaynakları geliştirmeye, kömür, petrol ve gaz yatakları ararken, üretim ve enerji tüketimi altyapısını artırmaya, nükleer enerjinin barışçıl kullanımına ve birlikte çalışmaya kararlı ve açık oldukları mesajlarını yansıtmaktaydı. Bir diğer üzerinde uzlaşmaya varılan konu ise turizmdir ve turizm, ASEAN-Rusya iş birliğinin gelecek vaat eden bir başka alanıdır. 2014 yılında Rus turistlerden ASEAN üye devletlerine 2,37 milyon (RA, 2021) ziyaretçi gelmiş, bu rakam artarak 2018 yılında 2.5 milyona ulaşmıştır (ASDP,

2018). Bununla birlikte Ocak 2013'te Laos, Rusya'nın seyahat endüstrisinde güvenlik ve risk yönetiminin nasıl geliştirilebileceği konusunda ilgili turizm yetkilileri ve kuruluşlar için kılavuzlar geliştirme önerisi üzerine tartışmaların yer aldığı 4. ASEAN-Rusya Turizm Danışmanlığı'na ev sahipliği yapmıştır (RA, 2021).

Soçi Zirvesi

2016 yılında ASEAN-Rusya Diyalog Ortaklığı'nın 20. yıl dönümü etkinliklerle kutlanmıştır. 2016'ya kadar ASEAN-Rusya ilişkilerinin tüm alanlarında önemli ilerlemeler yaşanmıştır. Sağlam bir yasal çerçeve ve çok sayıda verimli ortak mekanizma da bu şekilde tesis edilmiştir. 2016'da Rusya'nın ev sahipliği yaptığı ilişkiler tarihinin ilk üst düzey toplantısı ise 19-20 Mayıs 2016 tarihlerinde Soçi'de düzenlenen ASEAN-Rusya Hatıra Zirvesi olmuştur. Bu zirvede ASEAN ve Rusya, ilişkileri Stratejik Ortaklığa yükseltme planları üzerinde anlaşmışlardır. Zirvenin çıktuları arasında "ASEAN ile Rusya Federasyonu (2016-2020) Arasında İşbirliğini Teşvik Etmek İçin Soçi Bildirgesi ve Kapsamlı Eylem Planı" yürürlüğe konmuştur. Soçi'de, ASEAN-Rusya ortaklığının gelecek konsept vizyonu ile orta ve uzun vadeli perspektif gelişimine ilişkin pratik tavsiyeleri içeren ortak Kıdemli Memurlar Grubu Raporu da ilan edilmiştir (ASEAN, 2016).

Soçi'deki ASEAN-Rusya Zirvesi, Rusya'nın önemli bir ASEAN Diyalog Ortağı olduğunu ilan etmektedir. Zirvenin, ASEAN ve Rusya arasındaki iş birliğini genişletme ve derinleştirme ihtiyacından dolayı gerçekleştiği ifade edilmektedir. ASEAN üye ülkelerinin Rusya'nın enerji üretimi, ulaştırma, çelik endüstrisi ve uzay araştırmalarındaki deneyimlerinden yararlanabileceği de bu zirvede vurgulanan konular arasında yer almaktadır. Rusya'nın gelişmiş bir demiryolu sistemine ve demiryolu tasarımında ciddi deneyime sahip olduğu ve bu nedenle Filipinler ve diğer ASEAN ülkelerinin Güneydoğu Asya'da demiryolu taşımacılığını iyileştirmesine yardımcı olabileceği de belirtilmiştir. Rusya ve ASEAN ülkelerindeki bilim adamları ve araştırmacılar

arasındaki iş birliğinin öneminden de bahsedilmiştir. Filipinler'in, araştırma ve geliştirme alanlarında hükümetlerdeki, araştırma kurumlarındaki ve özel sektördeki beyinleri bir araya getirecek, Rusya ve ASEAN'dan bilim adamları ve araştırmacılardan oluşan ortak bir ağ oluşturulması niyeti de bu zirvede desteklenen konular arasında yer almıştır (RA, 2016).

Asya-Pasifik bölgesinde eşit, dengeli ve şeffaf bir devletlerarası ilişkiler sistemi oluşturma konularına odaklanan siyasi ve güvenlik iş birliğini teşvik etmeye büyük önem verilmektedir. Rusya, bölgesel ilişkilerde ASEAN'ın merkezi rolünün güçlendirilmesini desteklemektedir. EAS, ARF, ADMM Plus ve diğer çok taraflı mekanizmalar dâhilinde ASEAN ile koordinasyonu derinleştirmeye çalışmaktadır. Pratik açıdan, ASEANAPOL⁶ çerçevesi de dâhil olmak üzere önemli bir ortak çabalar dizisi, Asya-Pasifik'te uluslararası terörizm, uluslararası suç, uyuşturucu kaçakçılığı, yasadışı göç ve insan kaçakçılığı gibi küresel tehditlere ve zorluklara karşı koymaktadır. Ticaret, yatırım ve ekonomik iş birliğinin derinleştirilmesi, ASEAN-Rusya ortaklığının değişmez bir önceliği olmaya devam etmektedir (Temiz S. , 2021a, s. 80-81). Rusya'nın bahsedilen ASEAN merkeziliğini desteklemesinin esas nedenlerinden bir tanesi de ASEAN'ın ABD'ye veya Çin'e bağımlı olmasını istemediğinden kaynaklanmaktadır. Küresel büyük güçler tarafından üzerinde hâkimiyet kurulamamış bir bölgesel teşkilat ile ilişkilerin geliştirilmesi Rusya çıkarları açısından daha uygun gelmektedir.

Rusya ile ASEAN arasında var olan toplam ticaret cirosu 2014 yılına kadar 22,5 milyar dolara seviyesine ilerlemişti. Kısa süreli bir düşüşten sonra seviye 2018'te 19,9 milyar dolara kadar yükselen bir ivme yakalamıştır. İşbirliğinde pratik alan yelpazesi, ilişkilerin gelişimine yönelik yol haritasının düzenli olarak uygulanmasının neticesi olarak genişleme göstermektedir. Enerji sektörü, bilgi ve iletişim teknolojileri ve uzay gibi yenilikçi

⁶ ASEANAPOL, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği'nin (ASEAN) resmi polis teşkilatıdır.

alanlarda Rusya, bilimsel ve teknik ilişkileri geliştirmeyi öncelikli hedefleri arasında değerlendirmektedir. Buna karşın ASEAN ise lojistik ağının tesis edilmesine vurgu yapmış, bölgesel lojistik ve taşımacılık sisteminin iyileştirilmesi konusunda Rusya'nın desteğine hazır olduğunu ifade etmiştir. Soçi Zirvesi programı kapsamında yer alan "Rusya-ASEAN İş Forumu", Rusya'nın ASEAN ile olan ilişkilerinde son derece stratejik bir durumdadır. Bununla birlikte ikili ve bölgesel ilişkilerin derinleştirilmesinde kritik bir rol üstlenmiştir. Bu vesileyle Sibirya ve Uzakdoğu'da yer alan Rusya'ya ait bölgelerin sosyal ve ekonomik kalkınmasına da katkı sağlamasının yanı sıra, Rusya-ASEAN ilişkilerinin yatırım potansiyelinden daha iyi yararlanma ve ASEAN içindeki kalkınma açığını daraltma gibi seçenekler de sunulmuştur. Kültürel, turistik, eğitim ve diğer insani yardım alışverişleri de Rusya ile ASEAN arasında ilerleme kaydetmektedir. Soçi Zirvesi, ASEAN-Rusya Sanat Festival'inin yanı sıra Vladivostok'ta yapılacak Üniversite Forumu ve Kamboçya'daki düzenli ASEAN-Rusya Gençlik Zirvesi gibi önemli ortak etkinliklerle mevcut bağları daha da güçlendirmeyi hedeflemiştir. Buna ek olarak 2016 yılı, ASEAN-Rusya Kültür Yılı ilan edilmiş, ilişkilerin gelişimindeki memnuniyet bu şekilde ifade edilmiştir (MFARF, 2020).

Singapur Zirvesi

3. ASEAN-Rusya Zirvesi 14 Kasım 2018'de Singapur'da gerçekleştirilmiştir. Zirveye ASEAN üye devletlerinin tüm Devlet/Hükümet Başkanları ve Vladimir Putin katılmıştır. Zirvede ASEAN-Rusya ilişkilerinin Stratejik Ortaklığa yükseltilmesi konusunda anlaşmaya varılmış, ayrıca ASEAN ve Rusya Federasyonu'nun Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenliği ve Kullanımında İşbirliğine İlişkin Bildirisi de kabul edilmiştir (MFAS, 2018a). Bu zirvede ASEAN üye ülke liderleri, Rusya'nın ASEAN merkeziliğine devam eden desteğini ve Rusya'nın Doğu Asya Zirvesi (EAS), ASEAN Bölgesel Forumu (ARF) ve ASEAN Savunma Bakanları Toplantısı Plus (ADMM-Plus) dahil olmak üzere ASEAN liderliğindeki çeşitli mekanizmalara

aktif katılımını ve desteğini olumlu karşıladıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte ASEAN ile Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO) dahil olmak üzere diğer çok taraflı örgütler ve forumlar arasında daha fazla ortaklığı teşvik etmenin önemi de bu zirvede değinilen konular arasında yer almıştır. Zirvede değerlendirilen diğer konular arasında uluslararası terörizm, ulus ötesi suçlar, bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımından kaynaklanan tehditler ve zorluklar gibi geleneksel ve geleneksel olmayan güvenlik sorunları ve kapasite geliştirme yoluyla yasadışı uyuşturucu üretimi ile kaçakçılığına karşı mücadelede iş birliğini güçlendirme konusunda programlar ve deneyim paylaşımı da kabul edilmiştir (MFAS, 2018a).

2021 Yılı ASEAN Rusya İlişkileri

2021 yılı Sovyetler Birliği döneminde başlayan ve Soğuk Savaş sonrasındaki süreçte özellikle siyasi ve ekonomik alanlarda derinleşen ve kurumsallaşan ilişkilerin askeri boyutunun da güçlendiği bir sene olmuştur. 2 Aralık 2021 tarihinde Endonezya Donanması, Malacca Boğazı boyunca, Asya Pasifik'teki en önemli nakliye yollarından biri olan Weh Adası civarında Endonezya karasularında gerçekleştirilen ASEAN üye ülkeleri ve Rusya Federasyonu'nun katıldığı ilk ortak deniz tatbikatlarını icra etmişlerdir. Tatbikat, Asya-Pasifik'te özellikle Güney Çin Denizi'nde⁷ gerilimin tırmandığı bir zamanda gerçekleşmiştir. Yükselen jeopolitik risk ortamında, Asya-Pasifik bölgesindeki ülkeler ABD ile güvenlik bağlarını sürdürmek ve Çin ile ticaretini güvence altına almak arasında temkinli bir denge kurmaya çalışırken, ASEAN düzeyinde ortak askeri tatbikatlar ASEAN'ın Güneydoğu Asya'da merkezilik rolünü sergilemenin bir aracı haline dönüşmüştür (MFAS, 2018a). Bu vesileyle de küresel bir denge unsuru olarak Rusya'nın ASEAN'ın bölgesel anlamda merkezdeki nüfuzuna saygı göstererek askeri tatbikat gerçekleştirmesi ve bunun ASEAN üye ülkeleri tarafından olumlu

⁷ Veya bazı Güneydoğu Asya ülkeleri tarafından ifade edildiği üzere Doğu Denizi'nde.

karşılanması önem arz etmekte ve gelecekte ilişkilerin daha da gelişeceğine dair çıkarımlar yapmamızı sağlamaktadır.

Güneydoğu Asya basınında ASEAN-Rusya tatbikatının arkasında ASEAN-Rusya ilişkilerini koordine eden ülke olarak Endonezya'nın olduğu ve bu tatbikat fikrinin 2020'de Rusya tarafından önerildiği yazılmıştır. Aralık 2021'de Rusya Savunma Bakanlığı, ASEAN Savunma Bakanları Toplantısı (ADMM) sırasında planı sunmuş ve ASEAN üye ülkeleri tarafından onaylanmasının ardından teklif uygulamaya konulmuştur. Benzer ortak ASEAN deniz tatbikatları 2018'de Çin ile (Mindef, 2018), 2019 yılında Amerika Birleşik Devletleri ile (USMA, 2019) de yapılmıştı. Ek olarak, Amerika Birleşik Devletleri liderliğindeki Güneydoğu Asya İşbirliği ve Eğitimi (SEACAT), bölgedeki 21 ülkenin donanmasını kapsayacak şekilde her yıl düzenlenmektedir. Son dönemde Rusya, bölgedeki ülkeler olan Vietnam, Laos ve Brunei ile ortak askeri tatbikatlar da gerçekleştirmiştir (USMM, 2021).

ASEAN'ın başarısının ölçüsü, onun fikir birliğine varmasında, dayanıklılığında ve zorluklarla birlikte mücadele etme kararlılığında yatmaktadır. ASEAN-Rusya tatbikatına yönelik ilk adımın ASEAN-Rusya ilişkilerinde kritik ülke olan Endonezya'dan gelmesi ve ülkenin askeri tatbikatlara kendi karasularında ev sahipliği yapma kararı göz önüne alındığında, Endonezya'nın ASEAN'ın itici gücü olarak rolünün, diyalog ortakları tarafından da yeniden teyit edildiği ve onaylandığı değerlendirilebilir (MFAS, 2018b). Endonezya özelinde ASEAN-Rusya ilişkilerinin derinleşmesi ve yelpazesinin genişlemesi ASEAN için de kazan-kazan stratejisinin gerekliliği olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Soğuk Savaş döneminde SSCB'nin bölge ile olan ilişkilerinde en önemli devlet olarak Vietnam ortaya çıkmaktadır. Vietnam'ın SSCB'ye bakış açısı ise bölge dışı, nispeten güvenilir bir askeri ve

mühimmat tedarikçisi olması ve bir denge unsuru olarak değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Rusya ile ASEAN arasında teşkil edilen 2005 yılındaki ilk zirve ile Kapsamlı Eylem Programı 2005–2015 yılları arası için kabul edilmiştir. Bununla birlikte ilişkilerin daha sağlam zemine oturması konusunda 2010'da yapılan İkinci zirve de önem arz etmektedir. Bu ikinci zirve Rusya'nın Doğu Asya Zirvesi üyeliği sürecini başlatmıştır. İlişkilerin gelişiminde üçüncü önemli adım ise Vladimir Putin'in ASEAN-Rusya ilişkilerinin 20. yıldönümü çerçevesinde düzenlenen bir zirveye Soçi'de ev sahipliği yaparak ilk kez ASEAN liderleriyle bir araya geldiği 2016'da gerçekleşmiştir. Katılımcılar, Soçi Bildirgesi'ni bu vesileyle kabul etmişler ve 2016–2020 için Kapsamlı Eylem Programı'nı imzalamışlardır. ASEAN-Rusya iş birliğinin Kapsamlı Eylem Programı 2021–2025 ile devam etmiştir (ASEAN, 2021). Rusya, ASEAN ile ilişkilerini geliştirmek için mütevazı bir şekilde adımlar atmaktadır. Rusya, kültür diplomasisinde de etkili olmaya çalışmakta ve Rusya'nın Asya'nın büyüyen ekonomileriyle bütünleşme politikası hali hazırda dikkatli bir şekilde devam etmektedir (Temiz, 2021a, s. 82). Rusya'nın ASEAN konusundaki dış politika algısı, ASEAN ile uzun vadeli bir diyalog ortaklığı kurmanın öncelikli bir hedef olduğu yönünde şekillenmektedir. Takip edilen bu politik strateji, ASEAN'ın ASEAN Ekonomi Topluluğu'nu yeni kurduğu bir dönemde meydana getirilmiştir. ASEAN için, özellikle Çin-ABD jeopolitik rekabeti bilinmeyen bir noktaya doğru ilerlerken ve Güney Çin Denizi meselesi önemini devam ettirirken, Rusya ile ASEAN arasındaki ilişkileri geliştirmek ve seçenekleri açık tutmanın ASEAN'a stratejik açıdan fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte Rusya'nın bölge politikası ASEAN ülkeleri içerisinde farklılık göstermektedir. İkili düzeyde Rusya, çok taraflı düzeyden çok daha başarılı bir ivme yakalamaktadır. Laos ve Vietnam uzun süredir Rusya ile ortaklıklar üzerinden ilişkilerine devam ederken, diğer ASEAN üye ülkeleri de SSCB'den sonra Rusya yönetimi ile politikalarını yeniden düzenlemişlerdir. ASEAN içerisinde Vietnam'ın giderek daha önemli bir konum elde etmesi ve liderliğinin gelişmesi

vesilesiyle Rusya'nın, Güneydoğu Asya'da daha önemli bir dost ve müttefik edindiği değerlendirilebilir (Espeña, 2020).

Rusya, silah ve enerji satışlarına dayanan bir taban teşkil etmek için Güneydoğu Asya'da faydacı, stratejik ve uzlaştırıcı bir politika takip etmektedir. Takip edilen bu politika, saldırgan olmayan, sorumlu ve bölgesel aktörler arasındaki iş birliği değerlerini güçlendirmeye istekli bir bölge dışı önemli aktör olarak itibarını inşa etmeye yardımcı olmak gayesiyle izlenmektedir. Bu stratejinin bölgede yer alan devletlerin, bölgesel ve bölge dışı güçler arasındaki, yakın ve karşılıklı bağımlılıktan kaynaklı oluşabilecek herhangi bir riskten korunma politikasının benimsenmesinden kaynaklanan mevcut durumla da uyumlu olduğu değerlendirilebilir. Zira ASEAN, bölge dışı veya bölgesel hiçbir gücün kontrolü altına girmek istememektedir. Rusya, ASEAN ülkeleri nezdinde tehditkâr olmayan bir bölge dışı güç olarak değerlendirilirken, bölgede etkili olan en önemli büyük güçler ABD ve Çin olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca ASEAN, gelecekte ABD ve Çin arasında bölge ülkeleri üzerinde ortaya çıkabilecek bir ciddi çatışma ihtimaline karşı bölge dışı güçlerin bölgeye katılımını arttırarak, riski de azaltmaya çalışmaktadır. Rusya ile ilişkilerin gelişimi de bu nedenle önem arz etmektedir.

Rusya'nın ASEAN coğrafyasında bulunan ülkelerle derin ve tarihsel bağları bulunmamaktadır. Bu vesileyle bölgede orta güç olarak değerlendirilmektedir. Güneydoğu Asya'daki ülkeler üzerinde bağımsız bir güç olarak görülmesi için gereken bir strateji olan geniş ölçüde tarafsız bir dış politikayı takip etmektedir. Güneydoğu Asya'da Rusya ve Çin arasındaki güç farkı reddedilemez. Ancak Rusya'nın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi üyesi olarak desteğine ve çok taraflı düzeydeki konumuna destek veren bir nükleer güç olarak Rusya'nın statüsüne ASEAN üye devletleri tarafından değer verilmektedir.

Bölgede ABD hegemonyasından endişe duyma durumu devam etmektedir ve ABD ekseninin Asya ve Hint-Pasifik'e yönelmesinin

etkilerinden ASEAN da endişe duymaktadır. Çin, Amerikan politikasının Rusya'yı kontrol altına almaya çalıştığını düşünürken Rusya, bölgesel etkiyi artırmak için kullanabileceği alanın daha da daraltılmasından rahatsızlık duymaya devam etmektedir. Yine de Amerikan varlığının bölgesel istikrarı koruduğu ve Çin'in hegemonik davranışlarını sınırladığı göz önüne alındığında, Rusya'nın güneydoğu Asya'daki riskten korunma stratejisini başarıyla uygulayabilmesi için ASEAN coğrafyasında ABD ile iyi ilişkiler kurması gerekliliği de kendini belli etmektedir. Rusya, ASEAN'da herhangi bir konuda şimdilik ABD ile doğrudan çatışma halinde görünmemektedir. Rusya'nın hedeflediği istikrar sağlayıcı pozisyonu dahi, sadece ASEAN ile her alanda kararlı bir şekilde ilişkilerin geliştirilmesi ile olumlu neticeler verebilir. 2014'ten itibaren gösterilen çabalar karşısında Rusya, hâlihazırda tüm ASEAN üye devletleriyle tam anlamıyla gelişmiş bir ortaklıktan faydalanma noktasından uzaktır.

Bununla birlikte bölgesel ve bölge dışı güçlerin içerisinde Rus projelerinin ölçeği sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle, güneydoğu Asya'da, Rusya'ya fayda sağlayacak olan politika, stratejik tarafsızlık ve tüm bölgesel paydaşlarla geliştirilmiş ilişkilerin bir kombinasyonu olarak şekillenmektedir. Rusya'nın ABD ile kötüleşen bağları ve ABD müttefiklerinin kritik bir rol oynadığı ASEAN coğrafyasında ABD, Rusya'nın seçeneklerini daraltarak olumlu bir angajmana engel olmaktadır. Rusya'nın, bölgedeki konumu değerlendirildiğinde, gelecekte bölgesel düzeni şekillendirme kabiliyetinin veya buna müdahale etme gücünün sınırlı kaldığı ve ilişkileri derinleştirmenin sonucunda böyle bir noktaya ulaşılabileceği değerlendirilebilir. Rusya'yı hesaba katılması gereken bir bölge dışı güç haline dönüştürebilmek için siyasi, ekonomik ve stratejik düzeyde ilişkilerin daha da sağlamlaştırılması, ASEAN için zaruri görünmektedir. Bununla birlikte kısa ve orta vadede, Rusya'nın eksiklikleriyle başa çıkması ve ASEAN'daki pozisyonunu iyileştirmek için çaba sarf etmesi gerekliliği açıkça görülmektedir (Kapoor, 2020) Askeri açıdan ise ASEAN'ın tatbikatlar vasıtasıyla Rusya ile ilişkiye

girmesindeki temel motivasyonun gelecekte çıkabilecek bir Çin denizi çatışmasında hem masada hem de sahada elini güçlendirmek düşüncesi olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- ASDP. (2018). *ASEAN Visitor Arrivals Dashboard*. Ocak 15, 2022 tarihinde <https://data.aseanstats.org/dashboard/tourism> adresinden alındı.
- ASEAN. (2010, Mayıs 30). *Joint Statement of the Second ASEAN-Russian Federation Summit*. Şubat 5, 2022 tarihinde The ASEAN Secretariat: <https://asean.org/joint-statement-of-the-second-asean-russian-federation-summit/> adresinden alındı.
- ASEAN. (2016). *ASEAN and RUSSIA: a Future-Oriented Multidimensional Strategic Partnership*. Aralık 11, 2020 tarihinde <https://asean.org/storage/2016/06/11.-May-2016-ASEAN-Russia-EPG.pdf> adresinden alındı.
- ASEAN. (2020a). *TAC*. Şubat 2, 2022 tarihinde The ASEAN Secretariat: <https://asean.org/our-communities/asean-political-security-community/outward-looking-community/treaty-of-amity-and-cooperation-in-southeast-asia-tac/> adresinden alındı.
- ASEAN. (2020b, Ağustos). *Russia*. Aralık 11, 2020 tarihinde <https://asean.org/storage/2012/05/Overview-ASEAN-Russia-Dialogue-Relations2.pdf> adresinden alındı.
- ASEAN. (2021, Ekim 28). *Comprehensive Plan of Action (CPA) To Implement the Association of Southeast Asian Nations and The Russian Federation Strategic Partnership (2021-2025)*. Ocak 31, 2022 tarihinde <https://asean.org/wp-content/uploads/2021/10/83.-ASEAN-RU-CPA-2021-2025-Final.pdf> adresinden alındı.
- Buszynski, L. (2006). *Russia and Southeast Asia: A New Relationship*. *Contemporary Southeast Asia*, 28(2), 276-296.
- Clarke, R., & Wallace, W. (1986). *Comecon, Trade and the West*. London: Pinter.

- Croissant, A., & Lorenz, P. (2018). Government and Political Regimes in Southeast Asia: An Introduction. A. Croissant, & P. Lorenz içinde, *Comparative Politics of Southeast Asia* (s. 1-14). Cham, Denmark: Springer Pub.
- EAS. (2022). Şubat 2, 2022 tarihinde ASEAN Secretariat: <https://eastasiasummit.asean.org/> adresinden alındı.
- ERIA. (2017, Aralık 19). *ASEAN–Russia Trade and Economic Relations*. Economic Research Institute for ASEAN and East Asia: https://www.eria.org/uploads/media/ERIA_RFTA_Joint_Seminar_Report_ASEAN-Russia.pdf adresinden alındı.
- Espeña, J. B. (2020, Ağustos 17). *Russian Influence in Southeast Asia Will Struggle to Be More Than Marginal*. Aralık 11, 2020 tarihinde IDN: <https://www.indepthnews.net/index.php/opinion/3776-russian-influence-in-southeast-asia-will-struggle-to-be-more-than-marginal> adresinden alındı.
- Kapoor, N. (2020, Ağustos 20). *Russia's Relations in Southeast Asia since 2014: Continuity and Change*. Aralık 11, 2020 tarihinde ORF: <https://www.orfonline.org/research/russias-relations-in-southeast-asia-since-2014-continuity-and-change/> adresinden alındı.
- Louis, A. (2003, Nisan 25). *Indonesia to buy Russian jets*. Aralık 11, 2020 tarihinde United Press International: <https://www.upi.com/Defense-News/2003/04/25/Indonesia-to-buy-Russian-jets/45321051271725/?ur3=1> adresinden alındı.
- MFARF. (2020). *Диалог Россия-АСЕАН*. Aralık 11, 2020 tarihinde The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation: <https://www.mid.ru/en/dialog-rossia-asean> adresinden alındı.
- MFAS. (2018a, Kasım 18). *Chairman's Statement of the 3rd ASEAN-Russia Summit Singapore*. Şubat 15, 2022 tarihinde Ministry of Foreign Affairs Singapore: <https://www.mfa.gov.sg/Newsroom/Press-Statements->

- Transcripts-and-Photos/2018/11/ASEAN_CS_Russia adresinden alındı.
- MFAS. (2018b, Kasım 14). *Chairman's Statement of the 3rd ASEAN-Russia Summit Singapore, 14 November 2018*. Ocak 5, 2022 tarihinde Ministry of Foreign Affairs Singapore: https://www.mfa.gov.sg/Newsroom/Press-Statements-Transcripts-and-Photos/2018/11/ASEAN_CS_Russia adresinden alındı.
- Mindef. (2018, Ekim 27). *ASEAN and China Successfully Conclude ASEAN-China Maritime Exercise*. Şubat 5, 2022 tarihinde https://www.mindef.gov.sg/web/portal/mindef/news-and-events/latest-releases/article-detail/2018/october/27oct18_nr adresinden alındı.
- MRFA. (2022). Şubat 15, 2022 tarihinde Mission of the Russian Federation to ASEAN: https://asean.mid.ru/en_GB/ambassador adresinden alındı.
- POR. (2007, Eylül 6). *President Vladimir Putin has arrived in Indonesia for a state visit*. Şubat 1, 2022 tarihinde President of Russia: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/42255> adresinden alındı.
- Poulgrain, G. (1998). *The Gnesis of Kofrontasi : Malaysia, Brunei, Indonesia, 1945-1965*. London: Crawford House.
- RA. (2016, Mayıs 23). *Russia is a Major ASEAN Dialogue Partner*. Şubat 10, 2022 tarihinde <http://en.russia-asean20.ru/news/20160523/226167.html> adresinden alındı.
- RA. (2021). *History of ASEAN—Russia Dialogue Partnership*. Ocak 28, 2022 tarihinde http://en.russia-asean20.ru/russia_asean/20160309/9413.html adresinden alındı.
- Severino, R. C. (2008). *ASEAN*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies ISEAS.
- Shulman, M. D. (1963). *Stalin's Foreign Policy Reappraised*. Cambridge, Massachusetts, US: Harvard University Press.

- Singh, B. (1987). The Soviet Union in Southeast Asia: National Perspectives from the Region. *Contemporary Southeast Asia*, 8(4).
- Sussman, G. (1983). Macapagal, the Sabah Claim and Maphilindo: The politics of penetration. *Journal of Contemporary Asia*, 13(2), 210-228.
- Temiz, S. (2021a). *ASEAN - Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği Siyasi Yapısı ve Gelişimi*. Ankara: Gazi Kiabevi.
- Temiz, S. (2021b). Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı'nda (SEATO) Tayland'ın Statüsü. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(41), s. 3794-3824.
- Temiz, S., & Aydoğdu, E. T. (2019). ASEAN ve Türkiye İlişkilerine Bir Bakış: Güneydoğu Asya'nın Yükselen Birliği Olarak ASEAN. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 563-586.
- TNT. (1986, Temmuz 29). Excerpts from Gorbachev's Speech. *The New York Times*. Şubat 14, 2022 tarihinde <https://www.nytimes.com/1986/07/29/world/excerpts-from-gorbachev-s-speech.html> adresinden alındı.
- USDD, U. S. (1985). *Soviet Military Power*. Washington, DC, US : [Department of Defense], Superintendent of Documents, US Government Printing Office.
- USMA. (2019, Ocak 9). *ASEAN-U.S. Maritime Exercise Begins in Thailand*. Ocak 15, 2022 tarihinde <https://asean.usmission.gov/asean-u-s-maritime-exercise-begins-in-thailand/> adresinden alındı.
- USMM. (2021, Ağustos 10). *Indo-Pacific Forces From 21 Partner Nations, Including Malaysia Kick Off 20th SEACAT Exercise*. Şubat 16, 2022 tarihinde <https://my.usembassy.gov/indo-pacific-forces-from-21-partner-nations-kick-off-20th-seacat-exercise-081021/> adresinden alındı.
- VOA. (2003, Nisan 22). *Indonesia Beli Senjata Dari Russia*. Şubat 5, 2022 tarihinde <https://www.voaindonesia.com/a/a-32-a-2003-04-22-5-1-85128952/10909.html> adresinden alındı.
- Voanews. (2003, Ağustos 5). *Putin Signs Deal with Malaysia to Provide Jet Fighters*. Aralık 11, 2020 tarihinde

<https://www.voanews.com/archive/putin-signs-deal-malaysia-provide-jet-fighters-2003-08-05> adresinden alındı.

Weatherbee, D. E. (2009). *International Relations in Southeast Asia: The Struggle for Autonomy*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.

Adnan SEYAZ

Adnan Seyaz lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü çalışmalarını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında tamamlayarak 2018 yılında “Sovyet Sonrası Rusya Federasyonu’nda Demokrasi Tecrübesi: Rekabetçi Otoriteryanizm” başlıklı teziyle doktor unvanını almıştır. Bir dönem Vilnius Üniversitesi’nde (Litvanya) eğitim görmüş ve Rusya, Almanya, Polonya, Sırbistan’da çeşitli konferanslarda bildiriler sunmuştur. Çalışma alanları Rusya siyaseti, Post-Sovyet çalışmaları, demokratikleşme ve otoriterleşme konularını kapsamakta ve bu alanlarda yayımlanmış birçok makale ve kitap bölümü bulunmaktadır. 2009 yılından beri Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde görev yapmaktadır.

Ahmet ATEŞ

Lisans derecesini Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden 2011 yılında almıştır. Müteakiben, aynı üniversitede “Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikası’na Etkisi” başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini 2013 yılında tamamlamıştır. 2015 yılında University of Delaware Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine başlamıştır. 2017 yılında “An Evaluation of the US Intelligence Community after 9/11” adlı tezi ile ikinci yüksek lisans derecesini alan Ahmet Ateş 2020 yılında aynı üniversiteden “Understanding the Change in Intelligence Organizations: An Institutional Framework” adlı tezi ile doktor unvanı almıştır. Temel araştırma alanları istihbarat ve ulusal güvenlidir.

Anıl Çağlar ERKAN

2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. 2013 yılında Adnan

Menderes Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programını tamamlamıştır 2014 yılından beri Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Tefenni Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü İnsan Kaynakları Yönetimi Programında Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. Erkan, enerji, dış politika ve güvenlik alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Ayça EMİNOĞLU

1997 yılında Yakın Doğu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans eğitimini, 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler anabilim dalında yüksek lisansını ve 2011-2015 yılları arasında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim dalında doktora eğitimini bitirmiştir. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası ilişkiler Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Dilek KARADENİZ TOPAL

Dilek KARADENİZ TOPAL, 01.02.1992 tarihinde Şanlıurfa ili Suruç ilçesinde doğdu. 1998 yılında Anadolu İlköğretim Okulu'nu; 2006 yılında Anadolu Ortaokulu'nu; 2010 yılında Adana Anadolu Kız Meslek Lisesi'ni; 2015 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında yüksek lisans programını tamamladı. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı YÖK 100/2000 Uluslararası Güvenlik ve Terörizm programında doktora eğitimine başladı.

Eda TUTAK

1989 yılında İzmir’de doğan Dr. Eda TUTAK; 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans eğitiminden bölüm birinciliği ve yüksek onur derecesiyle mezun oldu. Ardından Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler anabilim dalı tezli yüksek lisans programını 2014 yılında tamamlayan TUTAK, 2021 yılında aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında doktora derecesini aldı. 2015-2017 tarihleri arasında İzmir Olgunlaşma Enstitüsü Ar-Ge Birimi’nde hizmet verdikten sonra 2017’de Gümüşhane Üniversitesi’nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlayan TUTAK, halen bu üniversitede Yönetim ve Organizasyon Bölüm Başkanı olarak çalışmaktadır.

Esra ÇİL AYDOĞDU

28.01.1991 tarihinde Trabzon ili Ortahisar ilçesinde doğdu. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda yüksek lisans programını tamamladı ve “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Toplumsal Güvenliğe Etkileri” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında başladığı doktora programına halen devam etmektedir.

Fevzi KIRBAŞOĞLU

01.09.1993 tarihinde Erzurum İli Yakutiye İlçesi’nde doğdu. 2015 yılında Atatürk Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi –

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı ve "Avrupa Birliği'nin Yükselen Güçlere Yönelik Politikası: Türkiye Örneği" başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında, YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında doktora öğrenimine başladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

Gökhan ÖÇALAN

1989 yılı Tokat Erbaa doğumlu olan yazar, ilk orta ve lise eğitimini Erbaa'da tamamlamış, 2008-2012 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, 2013-2015 yılları arasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2019 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. 2016 yılında Genelkurmay Harekât Başkanlığı'nda Uluslararası İlişkiler Uzmanı olarak memuriyet görevine başlayan yazar, hâlihazırda Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde Giresun Askerlik Şube Başkanlığı'nda görevine devam etmektedir. Evli olan yazar iyi seviyede İngilizce ve başlangıç seviyesinde Rusça bilmektedir.

Hakan ÜNAY

Lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde 2017'de tamamlamıştır. 2018'de Necmettin Erbakan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde başladığı yüksek lisans eğitiminden 2022'de sınır duvarları üzerine yazdığı tezi başarıyla savunarak mezun olmuştur. Hâlihazırda Gaziantep Üniversitesi Sosyoloji bölümünde doktora öğrencisidir. Göç ve sınır politikaları alanında araştırmalarını sürdüren yazar, Göç

Araştırmaları Vakfı bünyesindeki Türkiye Göç Araştırmaları Merkezi'nde 2019'dan bu yana araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

Hasan YILMAZ

1995 yılında Kara Harp Okulundan mezun olmuş, çeşitli birlik komutanlığı ve yurt içi ve yurt dışı karargâh görevlerinde bulunmuştur. 2000-2001 yıllarında ABD Dz.Kuv.leri Yüksek Lisans Okulunda Uluslararası Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları alanında “Turkey and the Middle East: Threats and Opportunities” başlıklı tez ile yüksek lisans derecesi, 2015-2016 yıllarında Barselona Uluslararası Çalışmalar Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler alanında “Turkey’s Foreign Policy Towards Russia: Business as Usual?” başlıklı tez ile diğer yüksek lisans derecesini almıştır. 2018 yılında TSK’dan emekli olmuştur. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler Doktora Programı öğrencisidir.

Hülya KINIK

Hülya Kınık, 2012 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından mezun olmuştur. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans programını tamamlamıştır. 2014 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmakta olan Kınık, doktora eğitimine aynı üniversite ve anabilim dalında devam etmektedir. Doktora Tezi, “Yükselen Güçler”in uluslararası sistem üzerindeki etkilerini, ağırlıklı olarak Türk Dış Politikası’na odaklanarak araştırmaktadır.

İsmail KÖSE

1975 yılında Trabzon'da doğdu. Yakın Doğu Üniversitesi'nde devlet burslu olarak 1994 yılında başladığı Uluslararası İlişkiler lisans eğitimini 1999 yılı içerisinde Yüksek Onur derecesi ile tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 2002 yılında Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü'nden 2013 yılında "Cumhuriyet Tarihi Doktoru" unvanı ile mezun oldu. Aynı yıl Erciyes Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyasal Tarih Anabilim Dalında Yrd. Doç. Dr. olarak göreve başladı. 2016 yılı başında naklen Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'ne atandı. 2017 yılında Doçent oldu. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde görev yapmaktadır.

Murat ÇEMREK

Sırasıyla ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora ve Budapeşte Koleji: Yüksek İhtisas Çalışmaları Enstitüsü'nde (Macaristan) doktora sonrası çalışmasını tamamladı. Bilkent, Atatürk Alato (Kırgızistan), Selçuk, El Farabi (Kazakistan) Üniversitelerinde ve Polis Akademisi'nde lisanstan doktora çeşitli düzeylerde dersler verdi. Ahmet Yesevi Uluslararası Üniversitesi'nin (Kazakistan) Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün Kurucu Müdürlüğünü üstlendi. Selçuk Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Erol Güngör Türk Diasporası Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü ve Üniversite Erasmus Programı Koordinatörlüğünü yürütücülüğünü yapmış olan Çemrek, halen Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Türkçe ve İngilizce olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası dergide makale, değerlendirme, kitap bölümü yazan Çemrek, birçok

akademik derginin de editörler kurulu, hakem ve bilimsel danışmanlar kurulunda yer almaktadır.

Murat ÜLGÜL

Doç. Dr. Murat Ülgül Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesidir. 2006 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimini bitirdikten sonra ABD’de Florida State University’de Doğu Avrupa ve Rus Çalışmaları programında (2008-2010) ve University of Delaware’da Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde (2010-2012) yüksek lisans yapmıştır. 2015 yılında University of Delaware’da doktorasını tamamlamıştır. Başta International Relations, Middle East Policy ve International Spectator olmak üzere birçok uluslararası ve ulusal dergide yayını ve kitap bölümleri olan Dr. Ülgül, aynı zamanda Uluslararası Güvenliğe Giriş (Nobel Akademik Yayıncılık, 2021) kitabının da editörlerindedir.

Müge YÜCE

2010 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından, 2014 yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programından mezun olmuştur. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmakta olan yazarın özel çalışma alanını Çin Dış Politikası oluşturmaktadır. Müge YÜCE, araştırma amacı ile daha önce Finlandiya Turku Üniversitesi ve Polonya Opole Üniversitelerinde bulunmuştur. Yazar iyi derecede İngilizce ve orta düzeyde Çince bilmektedir.

Rukiye PATAN

1998 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programına başlayıp 2020 yılında mezun oldu. Aynı yıl içerisinde Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Yüksek Lisans programına başlayan Rukiye Patan şu anda tez aşamasındadır.

Süleyman TEMİZ

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Temiz, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden 2004 yılında mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini Tokat'ta bulunan Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Cumhuriyet Tarihi BD'da tamamladı. Bununla birlikte 2010 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde Türkiye Cumhuriyeti Tarihi dersleri verdi. Bunun akabinde 2012 yılında Dışişleri Bakanlığı'nda göreve başladı ve 2012'den 2018 yılına kadar Malezya'da bulunan Kuala Lumpur Türk Büyükelçiliğinde vazifesine devam etti. 2017 yılında International Islamic University Malaysia'dan doktora derecesini aldı. 2018 yılında görevini tamamladıktan sonra, Iğdır Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde vazifeye başladı. Uzun süre güneydoğu Asya bölgesinde resmi vazifede bulunmuş olan Dr. Süleyman Temiz'in araştırma alanları, Güneydoğu Asya Uluslar Birliği-ASEAN, Güneydoğu Asya Ülkeleri, Güneydoğu Asya Bölgeselciliği ve devletlerarası ilişkileridir.

Vahit GÜNTAY

2008 yılında Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında yine aynı programda doktora

eğitimini tamamlamıştır. 2009-2016 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Gütay, 2017 yılından bu yana aynı bölümde Doç. Dr. olarak görevine devam etmektedir. Doktora çalışması öncesi ve sonrasında yurtiçi ve dışında siber güvenlik ile ilgili birçok araştırma ve projeye katkı sağlayan Gütay; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Siber Politikalar, Siber İstihbarat ve Dış Politika, Dijital Diplomasi, Devletler ve Yapay Zekâ gibi dersler vermektedir.

Yaşar SARI

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde Öğretim Üyesidir. Lisansını İstanbul Üniversitesi'nden, Yüksek Lisansını Old Dominion Üniversitesi ve Doktorasını Virginia Üniversitesi'nden aldı. ABD, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde ders verdi. Rusya, Kafkasya ve Orta Asya üzerine akademik çalışmaları vardır.

KARADENİZ

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 2

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-49-0

© 2022 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Ekim 2022, Trabzon